

MUSIKK

Å synge med ord

Spruddel og velklang er ikke helt nok for å få musikken til å tale.

Ensemble Allegria

**W.A. MOZART:
SINFONIA CONCERTANTE KV 364/320D
A. SCHÖNBERG:
VERKLÄRTE NACHT,
OP. 4**

Maria Angelika Carlsen, fiolin
Marthe Husum, bratsj
Berit Cardas, leder
Lawo, 2017

Det unge, norske Ensemble Allegria er igjen ute med en imponerende plate. Innsatsen alene gjør inntrykk – ensemblet har siden starten i 2007 nå hele fire utgivelser bak seg. Men ikke minst er det slående hvordan spillet og klangen utvikler seg. Det skjer i et repertoar som blir stadig mer krevende, og når det ensembletekniske grepet også blir mer solid, gir resultatet mye å glede seg over.

Verkene på årets utgivelse er begge klassikere. Den noe uvante koblingen vitner imidlertid om en kresen bevissthet i programmeringen. Mozarts *Sinfonia Concertante* for fiolin, bratsj og orkester, skrevet i 1779, er wienklassisisme av edleste merke. Musikken er sprudlende briljant, men også dyp og ettertenksom, spent ut i en både majestetisk og ydmyk Ess-dur. Arnold Schönbergs nærmest symfonisk anlagte langdikt for strykere, *Verklärte Nacht*, er høyromantisk fabulering på bristepunktet, også skrevet i Wien, men drøye hundre år senere.

Strøm av velklang. Likevel er det ikke bare det geografiske som binder verkene sammen. I alle fall ikke om vi tar utgangspunkt i noe som var nærmest selvfølgelig på Mozarts tid, og som også var gyldig, om enn på en litt annen måte, for Schönbergs generasjon. Jeg tenker på forholdet til språk. Det handler ikke primært om musikkens mening eller betydning, men heller om artikulering, uttale, diksjon; om hvordan musikaliske fraser og setninger plasser-

Subtile detaljer: Fiolinist Maria Angelika Carlsen.

FOTO: SIGRID BJØRBEKKMO

res og vektas i tiden. Valg av tempo blir selvsagt viktig. Det er for eksempel lettere å snakke tydelig når det ikke gjennomgående går for fort i svingene. Samtidig er tempo ikke det eneste som spiller inn. Tøyning og bøyning i pulsen – på fagspråket gjerne kalt rubato – kan også gjøre uttalen uklare.

I Allegrias spill kommer denne problematikken til uttrykk på litt ulike måter. For Mozarts del dreier det seg i første rekke om tempovalg. Og kanskje er det noe nesten generelt for moderne Mozart-fortolkning, at det er fristende å la det høyreist briljante få fritt løp i et grunntempo som er akkurat litt for høyt.

Uttrykket er fiende flott, det gjelder også for Allegria, som dessuten har overskudd til subtile detaljer, både klanglig og i fraseringen. Men motiviske og gestiske elementer – som retoriske understrekninger, innskudd og forbehold i en tale – har lett for å bli slukt i den riktignok fascinerende strømmen av velklang.

Harmonisk wunderkammer. Hos Schönberg blir utfordringen en annen, ikke minst fordi verkets form er fundamentalt forskjellig. Der Mozart følger den klassiske satsrekkefølgen, følger Schönberg et dikt (av Richard Dehmel, med samme navn), strofe for strofe. Det oppstår et intrikat, men praktfullt strekk av tematiske tråder, spunnet i et harmonisk wunderkammer som bare en ektefødt romantiker kunne ha tryllet frem.

Her er det lett å tenke seg en ekspressiv plastisitet i fortolkningen. Samtidig får de motiviske frasene, ofte relativt enkle gester, først tyngde på bakgrunn av en jevn (dog ikke statisk) puls som holder de lange strekkene sammen. Hva gjelder det siste punktet har Allegria, for anledningen under ledelse av Berit Cardas, noe mer å gå på.

Et intrikat strekk av tematiske tråder, spunnet i et harmonisk wunderkammer som bare en ektefødt romantiker kunne ha tryllet frem.

Like fullt: Ensemble Allegrias fremføring av Schönbergs ytterst krevende *Verklärte Nacht* er imponerende, klanglig suveren, men retorisk uferdig. Dette er langt fra noen drepende dom, men heller en innvending som først gir mening når utgangspunktet er så solid som her. Og kjenner jeg ensemblet rett, har de ikke tenkt å gi seg med dette. Snarere skal de vel dykke dypere ned, for slik å nå nye høyder.

Emil Bernhardt

Guru med Rolls-Royce: Bhagwan Shree Rajneesh med noen av sine tilhengere.

FOTO: NETFLIX

HØR NÅ HER

Kultne toner

FINNE SEG SJÆL En kort introduksjon til musikken med det glassaktige blikket.

Maharishi, you little twat, who the fuck do you think you are? / Maharishi, what have you done? You made a fool of everyone», hveste

John Lennon, tydelig misfornøyd med sitt to måneders lange opphold i guru Maharishi Mahesh Yogis ashram i Rishikesh ved elven Ganges.

Denne fredagen er det nøyaktig 50 år siden Lennon skrev det første utkastet til sangen «Sexy Sadie», ventende på en taxi til Delhi. Han hadde ikke funnet svaret der heller, og forlot Rishikesh i en strøm av paranoia, sinne og olme rykker. «Vent», skal Yogi ha tryglet ved utgangen. «Snakk til meg!» Men ingen ville høre på den skjeggete gurun lenger.

The Beatles var langt fra de eneste som søkte lykken blant guruer og sektledere i 1968. Samme år plukket den ulykksalige Beach Boys-brøren Dennis Wilson opp to haikende medlemmer av Manson-familien langs Sunset Boulevard, og like etter flyttet fengselsfuglen Charles Manson inn.

Musikeren Manson ville benytte seg av Wilsons kjendisstatus for å spre sitt budskap, slik Maharishi ville bruke The Beatles' innflytelse. Musikken ble uøselig knyttet til ny spiritualitet, alternative verdenssyn og dødelige, stormannsgale ideer. Wilson endte opp med en etterlatt pistolkule fra Manson under hodeputen. Han hadde visstnok byttet om to akkorder i en av familieoverhodets låter.

Etter hvert som populærmusikken vokste seg enorm i etterkrigstiden, var det ikke lenger like enkelt å skille snørr og kanel. Rockestjernene ble av mange betraktet som åndelige overmennesker, mens åndelige veiledere ble behandlet som rockestjerner. Begge samlet publikum til massemonstringer av religiøs karakter.

En av vårens mest omtalte dokumentarserier heter *Wild Wild Country* (Netflix) og tar for seg guru Bhagwan Shree Rajneesh og hans purpurfargede følgere. På imponerende vis bygget de egne samfunn tuftet på meditasjon, fri sex, nestekjærlighet og kreativitet, mens hyperkapitalisten Rajneesh seilte rundt i en av sine 26 Rolls-Royce-er.

Blant de titusenvis av søkende som strømmet til gården Rajneeshpuram i Oregon, USA var den svenske popyndlingen Ted Gärdestad, eller Swami Sangit Upasani. Han befant seg på første rad da minisamfunnet kollapset etter trykk fra myndighetene. Hjemme i Stockholm jobbet han på Bhagwan-bevegelsens diskotek(!) Zorba the Buddha, før han for alvor ble rammet av mentale lidelser og tok sitt eget liv.

I likhet med Charles Manson leflet flere av de myteomspunne sektlederne med musikk. David Koresh, selvutnevnt profet i Branch Davidians (nylig portrettert i miniserien *Waco*), brukte sin egen middelmådige poprock som utmattelsesvåpen under den 51 dager lange beleiringen av sektens hovedkvarter i 1993. FBI gjengjeldte kakofonien, og angrep til slutt i et inferno av ild, skytevåpen og Nancy Sinatras «These Boots Are Made for Walking».

Det aller mest hjerteskjærende eksempelet er likevel albumet *He's Able* (1973) av Peoples Temple Choir under ledelse av pastor Jim Jones. Fem år etter utgivelsen var samtlige medlemmer av barnekoret døde i nyere tids største masseselv mord.

I en blanding av morbid fascinasjon og undring fortsetter man å grave bak sektenes musikaliske meditasjonsputer. Albumet *The Synanon Choir – The Prince Of Peace: A Rock-Jazz Cantata*, laget av den nifse narkorehabiliteringssekten Synanon, er blitt en kult-kultklassiker, og psych-jam-bandet til kollektivgrunnlegger Father Yod, kalt Ya Ho Wha 13, spiller den dag i dag på store festivaler og konsertscener. Yod åpnet dessuten en svært vellykket økologisk vegetarrestaurant på Sunset Boulevard i 1969. John Lennon var blant stamgjestene.

HØR NÅ HER

Ando Wolmann skriver fritt om musikk i Morgenbladet.

ANDO WOLTMANN

Anmelder og spaltist, vokalist i King Midas kultur@morgenbladet.no

